

HET INRICHTEN VAN VERMAKELIJKHEDEN TE OOSTENDE OP HET EINDE VAN DE 18e EEUW

door Lic. Yvette MERTENS - DE LANGHE

Wij kunnen ons slechts met moeite enig idee geven van de vele aspecten van het maatschappelijk leven in vroegere tijd. Zeker staat vast dat heel wat gangbare en aanvaarde meningen daaromtrent als zeer gebrekkig, zelfs als fout mogen worden aangezien, maar zij voldoen de historische nieuwsgierigheid, die in elk van ons aanwezig is, en ze zijn ongetwijfeld het trouwst benaderend beeld dat door ons bij middel van abstrahering van dode, hoofdzakelijk geschreven, bronnen kan gereconstitueerd worden. Zo gaat het ook wat betreft de vermakelijkheden in het verleden : deels folklore, deels geschiedenis kent men alleen de hoofdtrekken van hun evolutie.

Voor een, tijdens het Ancien Régime, belangrijk aspect van de openbare vermakelijkheden, het toneel, is voor de stad Oostende vrijwel niets bekend. De officiële historiografen van de stad, Bowens en Pasquini, houden het hiervoor bij een volstrekt stilzwijgen, en, hoewel wij er terdege van bewust zijn, dat onderhavige korte bijdrage slechts een zeer klein deel en enkel minder belangrijke aspecten van het vroegere theaterleven aanraakt, lijkt ons dit historisch rappel, in de stad waar o.m. door de V(laamse) K(lub) K(ust), door de Kursaaldirectie, en door verschillende kulturele groeperingen en fondsen de theateractiviteit niet uit het oog wordt verloren, aan de orde te mogen komen.

Zoals er op gewezen werd, heel wat aspecten komen (voorlopig), bij gebrek aan geschikt bronnenmateriaal, onvoldoende of niet aan bod. Als belangrijkste hieronder moet ongetwijfeld het répertoire van de optredende groepen worden vermeld ; dit is ons immers volledig onbekend. Bovendien beperkt zich wat hier wordt besproken, tot enkele jaren tussen 1783 en 1786. (1)

Voor genoemde jaren beschikken wij inderdaad over een aantal aanvragen voor het toekennen van het privilege voor toneelopvoeringen en het door het stadsbestuur hieraan gegeven gevolg.

De aanvragen worden ingediend door de directie van de verschillende toneelgezelschappen, die, zoals toen meestal het geval was, gewoonlijk

(1) De bron hiervoor is : Rijksarchief Brugge, Brugse Vrije, registers nr. 17.156, waarnaar ook volgende noten verwijzen. De teksten worden aangehaald zoals ze in de bron voorkomen, zonder veranderingen of correcties in taal en orthografie.

rondreizende troepen zijn. Vaak zag men aldus troepen van vreemde nationaliteit, zelfs Italianen, soms tot over de Moerdijk trekken. De groepen die vroegen te Oostende te mogen optreden kwamen van minder ver, maar in alle geval waren het personen die vreemd waren aan de stad. Zo « François des Roziers, directeur des spectacles dernièrement à Aix-la-Chapelle », die bij het stadsbestuur een aanvraag indiende tot het bekomen van « le privilège exclusif tant pour les opéras, comédies, tragédies, bals et redoutes publiques également que les concerts » en dit voor een termijn gaande van 23 november 1783 tot vastenavond daaropvolgend (2). Op deze wijze kennen wij tenminste het gamma van de genres die door de kunstenaarsgezelschappen op het einde van de 18e eeuw werden bedreven : het gaat van bals via comédie, opera en tragedie tot concerten.

Het is zo goed als zeker dat Oostende over geen stadsschouwburg beschikte, en hoewel des Roziers het in zijn aanvraag wel over de « salle du spectacle ordinaires » heeft, de stad beschikt in haar toestemming dat hij de last heeft « de se procurer a ses frais les sales a ce requises ».

Hoewel het hier het exclusief privilege tot het inrichten van openbare vermakelijkheden betreft, werd, zo blijkt uit de apostille van het stadsbestuur, ook bij andere gelegenheden nog vrolijk rondgehuppeld ; in het privilege zijn immers niet begrepen : « les bals et concerts que les serments ou de sociétés particulières sont dans l'usage ou pourroient être dans le cas de donner et sans y comprendre les danses autorisées des cabarets ».

Van deze festiviteiten profiteerden (?) onrechtstreeks de armen : de magistraat bepaalde immers dat bij elke opvoering van een opera, tragedie of comédie een kroon ten voordele van de armen en van het hospitaal van de arme zieken moest worden betaald. Deze regeling was niet uitzonderlijk voor Oostende. Ook te Amsterdam was de stadsschouwburg een belangrijke bron van inkomsten voor het weeshuis.

De vertoningen moesten driemaal per week plaats hebben. Per avond werden meerdere stukken opgevoerd ; het spektakel begon om 17 u. 30 's avonds en er werd opgelegd « de ne laisser entre les deux pièces trop d'intervalles afin que le tout finisse a une heure honnette ». De entreprijzen waren drie, twee en één schellingen (escalins). Welke plaatsen het geacht publiek daarvoor kreeg is ons niet bekend. Waar er geen vaste schouwburg was, werd immers om 't even welke inrichting hiervoor gebruikt : een tent, een gehuurde privé- of openbare zaal, een loods, schietbaan, rijkschool, ja, zelfs de refter van een gasthuis.

Voor het inrichten van openbare bals (redoutes) was men minder inschikkelijk : er mocht slechts één per week worden ingericht ! (3).

Het gezelschap van des Roziers bleef aldus verschillende maanden te Oostende. Na het verstrijken van zijn privilege vraagt des Roziers nog een gemaskerd bal, « usage reçu dans les villes du Brabant », (4) te

(2) F^o 40 r°.

(3) F^o 40 v°.

(4) F^o 66 v°.

mogen inrichten op zondag 29 februari 1784. Een van de overwegingen die worden ingeroepen opdat aan het verzoek zou worden voldaan is « que le remontrant n'a pas été heureux avec sa troupe pendant son séjour en cette ville... » Aan dit verzoek wordt op 26 februari door de stad voldoening geschonken : hij mag een gemaskerd bal inrichten « dans tel sale on endroit qu'il pourra à ce trouver à l'exception de l'hôtel de ville ». De ingangsprijs is bepaald op een halve keizerlijke kroon per persoon. Bovendien moeten achteraf nog twee gouden « Louis » worden betaald ten bate van het arme zieken-hospitaal van de stad. Voor dit bal mag alleen geafficheerd worden binnen de stad, vermits bedongen wordt « de n'en faire aucunes affiches ni publications hors de cette ville et sa jurisdiction ». (5).

Zeer waarschijnlijk was het niet enkel een formule toen des Roziers beweerde met zijn troep niet zeer gelukkig geweest te zijn te Oostende. In alle geval vernieuwde hij zijn vraag tot het verkrijgen van een « toneel-privilege » niet. Wel werd nu een aanvraag gedaan door een troep uit Gent, die naar Oostende wilde komen « pour y représenter les pièces du théâtre français pendant l'espace de huit mois » (6) Aldus komen wij te weten dat het hier gaat om het « Frans theater » zodat wij mogen veronderstellen dat het gezelschap hier mogelijks Corneille, Racine en Molière ten tonele voerde. Bovendien kwamen hier geen bals of openbare dansgelegenheden ter sprake. Voor het overige bleven de bepalingen vrijwel dezelfde als voor des Roziers wat betreft het genre van de opvoeringen, de zaal, het entreegeld. Het octrooi liep tot vastenavond 1785 inbegrepen. Weer moest per opvoering een kroon ten voordele van de armen en van het hospitaal der schamele zieken worden gegeven. Nu moest evenwel nog bovendien een bedrag van 30 gouden Louis geconsigneerd worden ter stadsgriffie, die, voor het geval dat de aanvragers op enig stuk mochten in gebreke blijven ten voordele van de armen en het hospitaal zouden aangewend worden. Mag men hieruit afleiden dat het stadsbestuur met des Roziers enkele onaangename ervaringen had gehad ?

Het volgend rekest gaat uit van de heer Dorfeuille, « directeur van het spectacle jegenwoordigh binnen de stadt Brugge, » die wenst « binnen dese stede ende port met synne troupe van Brugge eenige representatie te mogen geven ten genouge, contentemente, delassatie ende recreatie vande ingesetene van alhier tgonne hij soude doen op de dagen datter geene comédie tot Brugge en is ende gelyckerwijs de inwoonders der stede van Brugge hun completee satisfactie vinden in supliants aldaer reeds gegeven representatie. » (7)

De stadsmagistraat verleent hem het gevraagde privilege, zonder dat dit keer evenwel de consignatie van een borgsom wordt geëist. Voor het overige worden dezelfde bepalingen opgelegd.

Deze troep lijkt dus veel dichter bij onze huidige tijd te staan dan beide vorige. In feite wenst het toneelgezelschap van Brugge de vrije avonden

(5) F^o 67 r°.

(6) F^o 76 v°.

(7) F^o 196 v°.

aldaar te vullen door het opvoeren van hetzelfde repertoire te Oostende. Juist wat nu door onze (zelfs nationale) toneelgenootschappen wordt gedaan, zij het dan op meer geperfectioneerde wijze !

De danslustigen zullen nu zeker vragen waar bij dit alles de bals en « redouten » zijn gebleven. Zij kunnen gerust zijn. Melpomene, de muze van het toneel, werd van Terpsichore, de muze van de dans gescheiden, maar die verdween niet uit Oostende. Het inrichten van bals en danspartijen werd evenwel aan anderen dan toneelmensen toevertrouwd : eerst aan Jan Baptiste Durant « dansmeester binnen Brugge », met ingang van de eerste donderdag na 15 oktober 1785 en tot vastenavond 1786, en wel op elke donderdag om te « contribuieren aende eerlycke plaisiers van het publicq ». Het entreegeld mocht niet meer dan 3 schellingen wisselgeld per persoon bedragen ; telkens moest ten profijte van de armen « een halve konnegunsche Croone » worden betaald (8).

De Oostendenaars waren blijkbaar niet tevreden met enkel een Donderdags dansje per week ! In alle geval werd op 12 januari 1786 aan Joseph de Wirhas van Oostende vergunning verleend op « zondagen en heilige dagen » publiek bal te geven, en dit tot vastenavond. Hij moest telkens « in proffytte vanden armen deser stadt een vlaemsche croone » geven... (9).

Uit dit alles blijkt dat op het einde van de 18e eeuw toneelopvoeringen en bals in onze stad geen zeldzaamheid waren. Men speelde en danste tot « eerlycke plaisirs van het publicq » en het stadsbestuur spijsde er de stadskas door... tot onderhoud van de armen.

(8) F^o 150 r°-v^o.

(9) F^o 159 r°.